

Juha Kääriäinen ja Noora Ellonen

Nuoret lähiyhteisössä – hyvinvointitutkimusta Jorma Sipilän jalanjäljillä

Johdanto

Sosiaalityön tutkimuksessa kartetaan kausaalisuhteiden tutkimista, väittää Pertti Töttö (2001; 2004). Sosiaalisista ongelmista tunnutaan nykyisin todellakin puhuttavan mieluummin kielellisinä ja käytännöllisinä konstruktioina kuin yhteiskuntapolitiikan tai sosiaalityön keinoin ratkaistavina pulmina. Jorma Sipilä näytti kuitenkin jo 1970-luvulla edustaneen sellaista ”kriittistä realismia”, jota Töttökin kaipaa nykyiseltä sosiaalityön tutkimukselta. Sipilälle sosiaaliset ongelmat olivat konkreettisia ja reaalisia yhteiskunnallisia kysymyksiä, joihin yhteiskuntapolitiikalla ja myös yksilökohtaisella sosiaalityöllä tuli hakea ratkaisua. Köyhyydellä, avuttomuudella ja poikkeavuudella oli Sipilän tutkimuksissa syynsä. Näihin syihin vaikuttamalla sosiaalisia ongelmia oli hänen mukaansa mahdollista lievittää.

”*Sosiaalisten ongelmien synty ja lievittäminen*” -kirjassaan Sipilä (1979a) tuo esille sosiaalisten ongelmien syytekijöitä koskevia pohdintojaan. Kirjassa tarkastellaan sosiaalisten ongelmien taloudellisia ja poliittisia taustatekijöitä. Köyhyys ja syrjäytyminen taloudellisessa ja poliittisessa mielessä saavat kirjassa näkyvän sijan. Selvästi näitäkin näkyvämpään asemaan nostetaan kuitenkin yhteisölliset tekijät. Sosiaalisten ongelmien yhteiskunnallisten syiden vaikutuksia lievittävät tai korostavat lähiyhteisön tasolla ilmenevät sosiaalisen tuen ja sosiaalisen kontrollin vaikutukset. Kirjassaan Sipilä luo selvästi pohjaa myöhemmille tutkimuksilleen, joissa tarkastellaan erityisesti nuorten poikkeavuutta ja lähiyhteisön mahdollisuuksia torjua yhteiskunnan rakenteellisten tekijöiden poikkeavuudelle altistavia vaikutuksia. Nämä tutkimukset ovat edelleen varsin ajankohtaisia ja kiinnostavia paitsi metodologisessa mielessä myös sisällön kannalta. Aivan viime vuosina on jälleen herännyt kiinnostus lähiyhteisöjä kohtaan. Yhteisöt nähdään nyt hyvinvoinnin kannalta tärkeänä

sosiaalisena pääomana. Vaikka sosiaalinen pääoma on noussut yhteiskuntatieteellisen keskustelun muotikäsitteeksi vasta viime vuosina, ajatus lähiyhteisöjen roolista hyvinvoinnin resurssina oli keskeisessä asemassa Jorma Sipilän tuotannossa jo lähes 30 vuotta sitten.

Tässä katsauksessa esittelemme Jorma Sipilän tutkimushanketta, jossa hän etsi syitä nuorten poikkeavalle käyttäytymiselle lähiyhteisöistä. Erityisesti häntä kiinnosti lähiyhteisön tuottaman epävirallisen sosiaalisen kontrollin ja sosiaalisen tuen vaikutukset nuorten rikollisuuteen ja psyykkisiin ongelmiin. Sipilä muotoili tutkimuksensa oletukset teoreettisen mallin muotoon, jota esittelemme lyhyesti. Malli pyrki selkeästi nuorten sosiaalisten ongelmien kausaaliseen selittämiseen, mutta empiiriset tulokset olivat ilmeinen pettymys, sillä kovin vahvoja yhteyksiä yhteisöllisten tekijöiden ja nuorten poikkeavan käyttäytymisen välille ei löytynyt. Pyrimme kuitenkin osoittamaan, että syy pettymykseen ei ehkä ollut teoreettisessa mallissa vaan empiirisen tutkimuksen asetelmassa, jonka Sipilä joutui toteuttamaan puutteellisten aineistojen varassa. Katsauksemme jälkiosassa esittelemmekin omaa tutkimushankettamme, jossa olemme pyrkineet jatkamaan ja kehittämään Sipilän alulle panemaa ideaa tutkia lähiyhteisön ja nuorten poikkeavuuden välistä suhdetta.

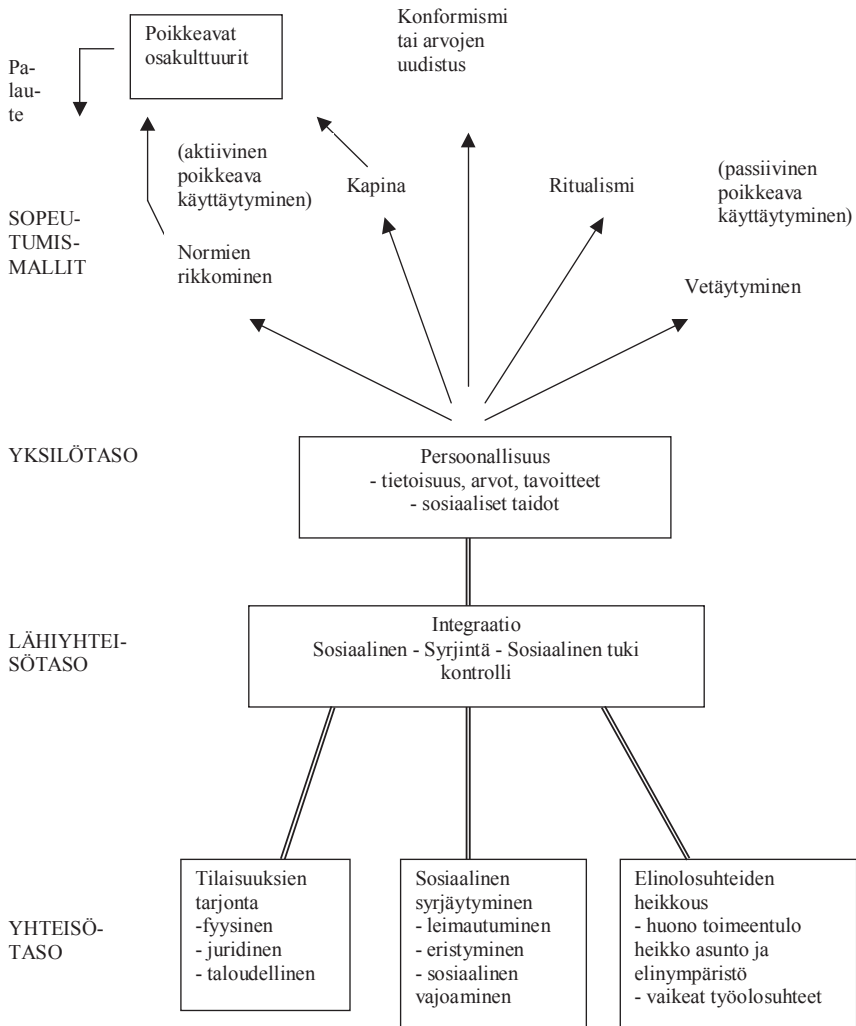
Nuorten poikkeava käyttäytyminen ja yhteisön rakenne

Nuorten poikkeavaa käyttäytymistä koskevan tutkimuksensa teoreettista mallia Sipilä kehitti kolmessa eri julkaisussaan (Sipilä 1979b; 1980 ja 1982). Tässä kuvailemme lyhyesti hänen mallinsa aivan keskeisimpiä elementtejä tutkimussarjan viimeisimmän julkaisun (Sipilä 1982) mukaisesti. Mallin esittelyn jälkeen kuvaamme saman julkaisun perusteella hänen empiirisiä tuloksiaan. Kuviossa 1 näkyy Sipilän mallin viimeinen versio.

Poikkeava käyttäytyminen jaetaan mallissa kahteen päätyyppiin: aktiiviseen ja passiiviseen. Keskeinen ero näiden tyyppien välillä on, että aktiivinen poikkeava käyttäytyminen on teko kun taas passiivinen poikkeava käyttäytyminen on tila. Rikollisuus on aktiivista poikkeavuutta, jossa tekijä yleensä tietoisesti rikkoo käyttäytymisnormeja. Erilaiset mielenterveysongelmat ovat puolestaan passiivista poikkeavuutta, joihin ajaututaan ”vailla tarkoitusta” (Sipilä 1982, 5). Tämä jako on sovellutus Mertonin tunnetusta poikkeavuuden typologiasta (Merton 1957).

Poikkeavuuden syitä etsitään mallissa yhteisötasolla (yhteiskunta), lähiyhteisötasolla ja yksilötasolla. Aktiivista poikkeavuutta selittävät yhteisötasolla poikkeavuuteen houkuttelevat tilaisuudet, esimerkiksi nuorten alkoholinkäyttöä selittää alkoholin saatavuus tai myymälävarkauksia tavaroiden tarjonta. Lähiyhteisötasolla houkutusten vaikutuksia kuitenkin ehkäisee informaali sosiaalinen kontrolli. Passiivista poikkeavuutta taas selittää yhteisötasolla väestön elinolosuhteiden heikkous, joka on yhteydessä köyhyyteen ja huono-osaisuuteen. Elinolosuhteiden heikkous luo paineita passiiviseen poikkeavuuteen, jota kuitenkin lähiyhteisötasolla saatavilla oleva informaali sosiaalinen tuki saattaa lievittää. Toisaalta elinolojen heikkoudesta johtuva sosiaalinen syrjäy-

tyminen yhteisötasolla saattaa johtaa myös syrjintään lähiyhteisötasolla: tiiviillä lähiyhteisöllä voi siten olla myös negatiivisia vaikutuksia nuorten hyvinvoinnin kannalta.

Kuvio 1. Poikkeavan käyttäytymisen teoreettinen malli (Sipilä 1982)

Yksilötasolla Sipilän malli antaa ”vaihtoehtoisia sopeutumismalleja houkutus-ten ja ahdistusten luomiin ongelmatilanteisiin” (emt, 24). Nämä sopeutumismallit puolestaan liittyvät läheisesti poikkeavan käyttäytymisen tyyppeihin. Ajatus aktiivisesta ja passiivisesta poikkeavuudesta perustuu Mertonin (1957) tyypittelyyn, jossa tarkastellaan mahdollisia yksilön ratkaisuvaihtoehtoja, kun yhteiskunnan tarjoamat hyväksytyt keinot eivät riitä turvaamaan kulttuurissa

keskeisinä pidettyjen tavoitteiden saavuttamista. Malli korostaa siten yksilön mahdollisuuksia aktiivisesti sopeuttaa toimintaansa houkutusten ja paineiden vaikutuksiin.

Tutkimuksen empiirinen asetelma rakennettiin niin, että kuntakohtaisten tilastojen avulla valittiin nuorten sosiaalisten ongelmien suhteen mahdollisimman erityyppisiä kuntia, joiden nuoria sitten tutkittiin kouluissa toteutettujen joukkokyselyjen avulla. Ajatuksena oli, että jos lähiyhteisön ominaisuuksilla on merkitystä nuorten ongelmien syntymisessä, nuo ominaisuudet pitäisi tulla esiin näissä vertailevissa kyselyissä. Vertailtaviksi paikkakunniksi valittiin runsasongelmainen kaupunkikunta Järvenpää, runsasongelmainen maaseutukunta Juuka, vähäongelmainen kaupunkikunta Äänekoski sekä vähäongelmaisina maaseutukuntina Vimpeli ja Toholampi. Rekisteripohjaisten kuntatilastojen ja alueellisen tutkimustiedon varassa oli syytä olettaa, että Vimpelissä, Toholammilla ja Äänekoskella alueellisen yhteisöllisyyden olisi pitänyt suojata nuoria poikkeavalta käyttäytymiseltä verrattuna sosiaalisesti disorganisoituneempiin paikkakuntiin kuten Järvenpää ja Juuka.

Joiltakin osin tutkimuksen empiiriset tulokset tukivat teoreettisen mallin mukaisia oletuksia. Erityisesti kun aineistoa analysoitiin yksilötasolla, teoreettisen mallin monille oletuksille saatiin tukea. Tosin monilta osin tulokset olivat myös epävarmoja, jopa oletusten vastaisia. Esimerkiksi elinolosuhteiden heikkous ei näyttänyt liittyvän nuorten psyykkisiin ongelmiin muutoin kuin vanhempien taloudellisen toimeentulon osalta, joka taas mallin vastaisesti selitti myös rikoskäyttäytymistä. Vastaavasti tilaisuuksien tarjonta liittyi korkeintaan osittain rikekäyttäytymiseen. Integaatioteoreettinen osuus mallissa todentui myös osittain. Erityisesti vanhempien ja koulun tuottama tuki näytti ehkäisevän poikkeavuutta mutta tiivis yhteys kaveripiiriin näytti puolestaan lisäävän sitä. Oletusten vastaisesti myös lähiyhteisön tiukka sosiaalinen kontrolli pikemminkin lisäsi kuin vähensi rikoskäyttäytymistä.

Luultavasti tulokset olivat kuitenkin tutkijalle voittopuolisesti pettymys mitä tulee varsinaiseen yhteisötason tarkasteluun. Kävi nimittäin niin, että erityisesti maaseutumaisten yhteisöjen nuoret käyttäytyivät tutkijan oletusten vastaisesti. Juuassa, jossa nuorilla olisi pitänyt olla paljon sosiaalisia ongelmia, niitä olikin vähän. Vastaavasti Toholammilla, jonka piti edustaa vahvaa yhdenmukaisuuden painetta ja yhteisöllisyyttä nuoren kasvuympäristönä, oli ongelmia paljon odotettua enemmän. Nämä havainnot saivat tutkijan jopa palaamaan kenttätöihin: Toholammilta ja Vimpelistä kerättiin toisintotutkimusaineisto, jotta voitiin selvittää, olivatko nuorten ongelmat todella vakiintuneet kyseisillä paikkakunnilla tietylle tasolle vai oliko sittenkin kysymys mittausajankohtaan liittyvästä sattumasta (Korhonen & Sipilä 1982). Toisintotutkimuksen tulokset osoittivat, että kysymys oli paikallisesta satunnaisesta vaihtelusta varsinkin Toholammien tapauksessa: uusintamittauksissa Toholampi asettui ”oikealle” paikalleen alkuoletuksiin nähden erityisesti rikollisuuden osalta. Sen sijaan passiivinen poikkeavuus näytti edelleen Toholammilla ”liian” yleiseltä. Joka tapauksessa opetus oli, että rakenteellisten yhteisöllisten erojen löytäminen erityisesti re-

kisteripohjaisiin tilastoihin perustuvalla menetelmällä on epäluotettavaa.

Oma tulkintamme Korhosen ja Sipilän havainnoista on, että jos halutaan löytää paikallisyhteisöjä, jotka tukevat tai ehkäisevät nuorten hyvinvointia, olisi käytettävä sellaisia aineistoja, jotka suoraan mittaavat yhteisövaikutusten seurausnuoren hyvinvoinnille. Sipilällä tällaista mahdollisuutta ei ollut mutta nykyään sellaisen tarjoaa alueellisesti varsin kattava Kouluterveyskysely. Seuraavassa kuvaammekin, miten olemme menetelleet pyrkiessämme jatkamaan Sipilän aloittamaa työtä.

Nuorten masentuneisuus, rikekäyttäytyminen ja paikallinen sosiaalinen pääoma

Tutkimusasetelmamme on peruskysymyksiltään hyvin samanlainen kuin Sipilän erityisesti siltä osin kuin on kysymys lähiyhteisön merkityksestä poikkeavuuden syntymisessä. Tarkoituksemme on selvittää, onko masennuksesta kärsivien ja rikoskäyttäytyvien nuorten elinympäristössä vähemmän sosiaalista pääomaa kuin masennuksesta kärsimättömien ja rikkeitä tekemättömien nuorten. Tarkastelemme tätä nimenomaan yhteisön näkökulmasta pyrkien selittämään yhteisöjen välisiä eroja psykososiaalisissa ongelmissa yhteisöllisen sosiaalisen pääoman avulla. Sosiaalisena pääomana näemme pääasiassa sosiaalisen tuen ja sosiaalisen kontrollin. Projektimme on osa Suomen Akatemian *Sosiaalinen pääoma ja luottamusverkostot* tutkimushanketta ja se toteutetaan yhteistyössä Tampereen yliopiston Porin yksikön, Sosiaalipolitiikan ja Sosiaalityön laitoksen sekä Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen kanssa.

Sipilän ajatuksia mukaillen tutkimuksemme lähtökohtana oli valita analyysin kohteeksi masennuksen ja rikekäyttäytymisen määrän suhteen toisistaan mahdollisimman paljon poikkeavia yhteisöjä, jotta yhteisöllisten tekijöiden merkitys tulisi mahdollisimman hyvin esille. Kuntatilastojen sijaan Stakesin ylläpitämä vuotuinen Kouluterveyskysely antoi tähän parhaan mahdollisen tilaisuuden. Kouluterveyskysely kattaa vuosittain noin 80 % suomalaisista 8. ja 9. luokkalaisista ja sisältää monipuolisia kysymyksiä nuorten elinoloista, koulukokemuksista, terveydestä ja terveystottumuksista. Ensimmäiset tiedot ovat vuodelta 1995 (ks. Sosiaali ja terveystieteen...2005).

Kouluterveyskyselyn avulla pääsimme käsiksi niihin kouluyhteisöihin, joissa masennusta ja rikekäyttäytymistä esiintyy joko erityisen paljon tai erityisen vähän kun näihin vaikuttavat yksilölliset taustatekijät, kuten perherakenne, vanhempien koulutus ja työttömyys (Kaltiala-Heino ym. 2001), on vakioitu pois. Yksilöllisten taustatekijöiden vakiointi mahdollistaa yhteisötason vaikutuksen mahdollisimman tarkan tarkastelun (Sipilä 1982). Koska aineisto on kerätty samanlaisilla kysymyksillä useampaan kertaan, tavoitimme näistä nimenomaan ne kouluyhteisöt, joissa ongelmat ovat pysyvästi korkealla tai matalalla tasolla. Ongelmien pysyvyys oppilaspopulaation vaihtumisesta huolimatta viittaisi nimenomaan rakenteellisiin ominaisuuksiin. Ongelmien esiintymisen ja pysyvyyden lisäksi Kouluterveyskysely mahdollisti eri kuntatyyppien

huomioimisen. On nimittäin luultavaa, että suurissa kunnissa, joissa on paljon kouluja, tapahtuu oppilaiden valikoitumista vanhempien sosiaalisen taustan mukaan. Pienten kuntien koulut ovat sen sijaan ”yhtenäiskouluja”, joissa oppilaiden perhetaustat ovat valikoimattomia.

Olemme aiemmin selostaneet tyyppikoulujen valintaa yksityiskohtaisesti (Kääriäinen ym. 2005). Sen tuloksena varsinaisen analyysin kohteeksi muodostui 39 suomalaisen peruskoulun joukko, joista puolet olivat ns. ”hyviä kouluja”, joissa psykososiaalisia ongelmia oli vähän, ja puolet ns. ”vertailukouluja”, joissa ongelmia oli paljon. Näiden koulujen 2 803 oppilaalle teetimme keväällä 2004 uuden kyselyn, jossa mittasimme kolmannen kerran oppilaiden masentuneisuutta ja rikekäyttäytymistä sekä lisäksi kokemusta sosiaalisen pääoman määrästä. Mikäli oletuksemme yhteisön sosiaalisen pääoman merkityksestä nuorten psykososiaalisten ongelmien ilmenemiseen pitää paikkansa, tulisi hyvien ja vertailukoulujen ”pysyä paikallaan” myös kolmannella mittauskerralla. Hyvissä kouluissa tulisi olla myös vertailukouluja enemmän sosiaalista pääomaa.

Analyysiemme mukaan oletuksemme pitävät pääosin paikkansa.² Myös kolmannella mittauskerralla useimmissa vertailukouluissa oli keskimäärin enemmän masennusta ja rikekäyttäytymistä kuin hyvissä kouluissa. Ero myös kasvoi, mitä vakavamman ongelmasta oli kyse. Vertailukouluissa oli huomattavasti enemmän vakavasta masennuksesta kärsiviä sekä useita rikkeitä tehneitä. Toisaalta ongelmien pysyvyydestä oli havaittavissa myös hajontaa: yhteensä kahdeksan koulun kohdalla poikkeavuus ei näyttänyt vakiintuneen olettamallemme tasolle.

Vastaavasti oletus sosiaalisen pääoman kokemisesta näyttää alustavien tulostemme perusteella pitävän paikkansa. Hyvien koulujen oppilaat kokevat saavansa jonkin verran enemmän sosiaalista tukea ja sosiaalista kontrollia vanhemmiltaan, opettajiltaan, koulutovereiltaan, ystäviltään ja koulun muilta aikuisilta. Hyvissä kouluissa luokan ilmapiiri koettiin myös hivenero paremmaksi kuin vertailukouluissa ja hyvissä kouluissa oppilailla oli keskimäärin enemmän ystäviä kuin vertailukouluissa.

Sosiaalinen tuki ja sosiaalinen kontrolli osoittautuivat olevan myös yhteydessä nuorten masennukseen ja rikekäyttäytymiseen. Erityisesti yksilötasolla koetun sosiaalisen tuen ja masennuksen sekä sosiaalisen kontrollin ja rikekäyttäytymisen välinen yhteys oli selvä. Toisaalta myös koettu sosiaalinen tuki oli yhteydessä rikekäyttäytymiseen ja sosiaalinen kontrolli masennukseen. Tämä viittaa siihen, että taustalla olisi yhteisöllinen ominaisuus yksittäisten resurssien sijaan. Havainto myös todentaa sitä, mitä Sipiläkin toi esille kuvatessaan näitä sosiaalisia resursseja: tavanomaisessa kanssakäymisessä sosiaalinen tuki ja kontrolli sulautuvat yhteen ja on näin vaikeasti eroteltavissa (Sipilä 1979b).

Myös yhteisötasolla sosiaalisella pääomalla ja nuorten psykososiaalisilla ongelmilla voidaan todeta olevan yhteys. Se ei kuitenkaan ole yhtä selvä kuin yksilötasolla mutta se on selvästi havaittavissa. Sen selvittäminen ei myöskään ole yhtä yksikertaista. Kuten Sipiläkin tuo tutkimusasetelmaansa kuvatessaan

esille, yhteisöjen merkityksen selvittäminen yksilöön edellyttää yhteisön ja yksilöiden ominaisuuksien rinnakkaista tarkastelua (Sipilä 1982). Nykyisten kehittyneiden analyysimenetelmien avulla tämä on kuitenkin jo helpompaa toteuttaa. Tekemiemme monitasoanalyysien avulla voimmekin todeta, että kouluyhteisötason sosiaalisella pääomalla on itsenäinen vaikutus nuoren hyvinvointiin. Opettajan sosiaalinen tuki, yhteisöllisenä ominaisuutena, selittää jopa 32 % koulujen välisistä eroista keskimääräisessä masennustasossa (Ellonen ym., tulossa). Opettajan oppilailleen tarjoama sosiaalinen tuki vähentää nuorten masennustasoa myös riippumatta siitä, kokevatko oppilaat itse saavansa opettajalta tukea vai ei. Vastaavasti monitasoanalyysillä voimme osoittaa, että sosiaalinen pääoma todella on yhteisöllinen ominaisuus: sosiaalisen pääoman vaikutukset eivät ole identtisiä kahden eri yhteisön välillä, vaan yhteisön muut ominaisuudet, kuten demografiset ominaisuudet, vaikuttavat siihen, miten sosiaalinen pääoma vaikuttaa (Ellonen 2005).

Lopuksi

Sosiaalista pääomaa koskevan keskustelun myötä yhteisöjen merkitys hyvinvoinnin tutkimuksessa on noussut jälleen arvoonsa. Esimerkiksi David Halpern on uudessa kirjassaan (2005) koonnut vakuuttavaa näyttöä siitä, että sosiaalisella pääomalla, siis sosiaalisilla verkostoilla, vastavuoroisuuden normeilla ja luottamuksella, on merkitystä hyvinvoinnin edistämisen kannalta. Sosiaalinen pääoma edistää terveyttä, parantaa oppimistuloksia tai vähentää rikollisuutta. Samoin on saatu jo vakuuttavaa näyttöä siitä, että sosiaalinen pääoma ja hyvinvointivaltio laajoine palveluineen täydentävät ja tukevat toinen toisiaan (esim. Oorschot & Arts 2005; Lehtonen & Kääriäinen 2005). Lähiyhteisöjen hyvinvointivaikutusten korostaminen ei siten merkitse sitä, että haluttaisiin hakea vaihtoehtoa laajoille hyvinvointipalveluille vaan enemmänkin sitä, että hyvinvointi muodostuu toimivan kansalaisyhteiskunnan ja hyvinvointivaltion yhteisvaikutuksena.

Sosiaalisten ongelmien syitä koskevissa tutkimuksissaan Jorma Sipilä korosti jo kolme vuosikymmentä sitten yhteisöllisyyden ja hyvinvointivaltion merkitystä. Näyttääkin siltä, että hänen nuorten poikkeavuutta tarkastelevalla mallillaan on edelleen sovellutusarvoa erityisesti mitä tulee sen lähiyhteisön merkitystä korostavaan puoleen.

Viitteet

¹ Vastausprosentti vaihtelee vuosittain sekä alueittain. Vuonna 2003 aineiston kattavuus oli 81 % ja vuonna 2004 78 % kaikista 8. ja 9. luokkalaisista. Maakuntakohtaiset vastausprosentit ks. Luopa ym. 2005.

² Tässä yhteydessä voimme esittää vain ennakkotietoja tuloksistamme, sillä analyysit ovat kesken. Tarkemmat tulokset tullaan raportoimaan myöhemmin.

Kirjallisuus

- Ellonen, Noora (2005 tulossa) Paikallisyhteisöjen sosiaalisen pääoman merkitys nuorten masennuksessa rikekäyttäytymisessä. Nuorisotutkimus 2.
- Ellonen, Noora & Autio, Ville & Kääriäinen, Juha (2005) Adolescents' depression and social support in school: a multilevel approach. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Halpern, David (2005) Social Capital. Cambridge: Polity Press.
- Kaltiala-Heino, Riittakerttu & Rimpelä, Matti & Rantanen, Päivi & Laippala, Pekka (2001) Adolescent depression: the role of discontinuities in life course and social support. *Journal of Affective Disorders* 64, 155-166.
- Korhonen, Anna-Liisa & Sipilä, Jorma (1982) Paluu Vimpeliin ja Toholammille – pienyhteisön merkitys nuorten poikkeavassa käyttäytymisessä. Teoksessa Sosiaalipoliittikka 1982. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen vuosikirja, seitsemäs vuosikerta, 129-144.
- Kääriäinen, Juha & Rostila, Ilmari & Ellonen, Noora & Kivivuori, Janne, & Korkiamäki, Riikka (2005) Nuorten masentuneisuudesta ja rikekäyttäytymisestä sosiaaliseen pääomaan. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (1), 28-41.
- Lehtonen, Heikki & Kääriäinen, Juha (2005 tulossa) Hyvinvointivaltiot ja sosiaalisen pääoman ulottuvuudet.
- Luopa, Pauliina & Räsänen, Minna & Jokela, Jukka & Rimpelä Matti (2005) Kouluterveyskyselyn valtakunnalliset tulokset vuosina 1999-2004. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin aiheita 12. Helsinki: Stakes.
- Merton, Robert K (1957) Social Theory and Social Structure. Glencoe (Ill.): The Free Press of Glencoe.
- Oorschot, Wim van & Arts, Wil (2005) The social capital of European welfare states: the crowding-out hypothesis revisited. *The Journal of European Social Policy* 15 (1), 5-26.
- Sipilä, Jorma (1979a) Sosiaalisten ongelmien synty ja lievittäminen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Sipilä, Jorma (1979b) Lasten sosiaaliset ongelmat alueellisessa rakenteessa I. Lastensuojelutapaukset osana poikkeavaa käyttäytymistä sekä analyysi lastensuojelutapausten kunnittaisesta vaihtelusta. *Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia* 22. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Sipilä, Jorma (1980) Poikkeava käyttäytyminen, asuinalueet sekä yhdyskuntatyö. Teoksessa Sosiaalipoliittikka 1980, Sosiaalipoliittisen yhdistyksen vuosikirja, viides vuosikerta, 97-127.
- Sipilä, Jorma (1982) Nuorten poikkeava käyttäytyminen ja yhteisön rakenne. Lasten sosiaaliset ongelmat alueellisessa rakenteessa II. *Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia A 1*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (STAKES). Kouluterveyskysely. Saatavissa: www.stakes.fi/kouluterveys Luettu 8.6.2005.
- Töttö, Pertti (2001) Olisiko syytä tutkia myös sosiaalisten ongelmien syitä ja sosiaalityön vaikutuksia? *Janus* 9 (4), 312-330.
- Töttö, Pertti (2004) Syvällistä ja pinnallista. Teoria, empiria ja kausaalisuus sosiaalitutkimuksessa. Tampere: Vastapaino.